

Akdeniz Bölgesi'nde Faaliyet Gösteren Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Finansal Analiz Tekniklerinin Kullanımı

Erdiñç KARADENİZ

Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi
Turizm İşletmeciliği Bölümü
ekaradeniz@mersin.edu.tr

Selda KAHİLOĞULLARI

Araş. Gör., Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi
Turizm İşletmeciliği Bölümü
selda.khl@gmail.com

Akdeniz Bölgesi'nde Faaliyet Gösteren Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Finansal Analiz Tekniklerinin Kullanımı

Using Of Financial Analysis Techniques in Five Stars Hotel Companies In Mediterranean Region

Özet

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye'nin Akdeniz bölgesinde faaliyet gösteren Turizm İşletme Belgeli beş yıldızlı otel işletmelerinde finansal analizin gerçekleştirilme durumunun ve sıklığının belirlenmesidir. Ayrıca finansal analiz sürecinde nelere dikkat edildiği ve kullanılan finansal analiz teknikleri, kullanım sıklığı ve önem derecesi bağlamında incelenmiştir. Bu bağlamda oluşturulan anketle Akdeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren 191 adet turizm işletme belgeli 5 yıldızlı otelden veriler toplanmıştır. Çalışma sonucunda otel işletmelerinde planlama ve performans denetimi amaçlarıyla finansal analizin gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Çalışmada yine finansal analizin aylık olarak gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Son olarak otel işletmelerinin en sık kullandığı ve önem verdikleri analiz tekniğinin karşılaştırmalı tablolar analizi olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Analiz, Finansal Analiz Teknikleri, Beş Yıldızlı Otel İşletmeleri, Akdeniz Bölgesi.

Abstract

The main aim of this study is to determine the availability and frequency of realization of financial analysis performed by tourism operation certified five star hotel companies operated at the Mediterranean Region of Turkey. Also, it is examined the what pays attention to in the process of financial analysis and financial analysis techniques used in the context of the frequency of use and severity. In this context, data were collected by questionnaire created from 191 tourism operations certified five stars hotel companies operating in the Mediterranean region. In the analysis result, it is determined that financial analysis was carried out for the purposes of planning and performance auditing in hotel companies. It also determined financial analysis was carried out on a monthly basis. Finally it is determined to the most important and mostly used financial analysis technique by hotel companies is horizontal analysis.

Keywords: Financial Analysis, Financial Analysis Techniques, Five Stars Hotel Companies, Mediterranean Region.

1. Giriş

Ekonomik ve finansal krizlerin daha sık aralıklarla meydana geldiği ve etkilerinin daha küresel olarak hissedildiği günümüzde işletmelerin ayakta kalabilmeleri için finansal yapılarını güçlü bir şekilde korumaları ve sürekli kontrol altında tutmaları gerekmektedir. Yoğun rekabet ortamında işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri için doğru yatırım kararları almaları, geleceğe yönelik yatırım ve finansman planlarını gerçekçi bir şekilde yapabilmeleri ve bu sayede firma değeri yaratabilmeleri gerekmektedir.

Etkin bir finansal planlamanın ve bu bağlamda başarılı bir varlık ve kaynak yönetiminin gerçekleştirilebilmesi ve yatırım kararlarının rasyonel alınabilmesi için öncelikle finansal bilgi sisteminin düzgün çalışması ve finansal bilgi sistemi içerisinde toplanan bilgiler üzerinde analitik teknikler kullanılarak finansal analizin yapılması gerekmektedir. Böylelikle işletmenin güçlü ve zayıf yönleri ile geleceğe yönelik fırsat ve tehditlerin ortaya konması mümkün olabilecektir. Bununla beraber işletmeler, ihtiyaç duydukları finansal kaynakları para ve sermaye piyasalarından uygun koşullarda sağlayabilmeleri için tüm paydaşlarına gerçekçi, tarafsız, şeffaf, hesap verilebilir şekilde ve tam zamanında finansal bilgilerini sunmak zorundadırlar. Uluslar arası düzeyde yürürlüğe giren BASEL I, BASEL II, BASEL III, Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları ve Kurumsal Yönetim İlkeleri, işletmelerin finansal açıdan şeffaf olmalarını ve paydaşlarına güvenli bilgi verebilmelerini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca işletmeler açısından kredi derecelendirme sürecinin ve kredi notlarının BASEL II Kriterleri çerçevesinde önem kazanması finansal tabloların etkin hazırlanmasını, zamanında sunumunu ve bu tabloların analiz ve yorumunu daha da önemli bir hale getirmektedir (Önal vd., 2006).

Otel işletmelerinin sabit sermaye yatırımlarının yüksek olması, devlet teşviklerinin son yıllarda azalması, uzun dönemli fon bulmadaki sorunlar finansal anlamda dikkatli olmaları gerektiği yönünde sinyal vermekte ve sermaye piyasalarına kote olmalarını zorunlu hale getirmektedir. Tüm bu olumsuzlukların etkisini en alt seviyeye indirmek ve işletmenin verimli bir şekilde çalışmasını sağlayabilmenin yolu etkili bir finans yönetiminde geçmektedir. Etkin bir finansal yönetimin önemli iki fonksiyonu finansal planlama ve kontrol ise amaca uygun finansal analiz tekniğinin seçilmesi ve sonuçların yorumlanarak kararların alınmasına bağlıdır. Bu sebeple otel yöneticilerinin hem iç kontrolü sağlayarak mevcut durumu saptamaları hem de finansal açıdan stratejik öneme sahip unsurları belirleyebilmeleri için finansal analiz tekniklerinden etkin bir şekilde uygulamaları gerekmektedir (Önal vd., 2006). Dolayısıyla otel işletmelerinde görev alan finansal yönetici ve muhasebe bölümü çalışanlarının finansal tabloların hazırlanması, analizi ve yorumu konusunda bilgi sahibi olmaları hususu günden güne önem kazanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin Akdeniz bölgesinde faaliyet gösteren beş yıldızlı otel işletmelerinde finansal analizin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği, finansal analiz sürecinde nelere dikkat edildiği ve kullanılan finansal analiz tekniklerinin belirlenmesidir. Gerçekleştirilen teorik ve literatür taraması neticesinde oluşturulan anketle Akdeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren 191 adet turizm işletme belgeli 5 yıldızlı otelden konuyla ilgili gerekli veriler yüz yüze yapılan görüşmeler ve elektronik posta yoluyla hazırlanan anket yardımıyla toplanmıştır.

Çalışma belirlenen amaçlar doğrultusunda altı bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde genel bir giriş yapıldıktan sonra ikinci bölümde finansal analiz teknikleri hakkında genel teorik bilgiler verilmektedir. Üçüncü bölümde konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmalar özetlenmektedir. Dördüncü bölümde ise araştırmada kullanılan veriler, veri toplama süreci ve toplanan verilerin analiz süreci hakkında bilgi verilmektedir. Beşinci bölümde analiz sonuçları bulgular başlığı altında sunulmaktadır. Sonuç kısmında ise araştırmadan elde edilen sonuçlar tartışılmış ve genel bir değerlendirme yapılarak öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

2. Finansal Analiz Teknikleri

Finansal analiz genel olarak "işletmelerin finansal durumunun ve faaliyet sonuçlarının, finansal açıdan yeterli olup olmadığını saptamak ve geleceğe yönelik tahminlerde bulunabilmek amacıyla, finansal tablolarda yer alan hesaplar arasındaki ilişkilerin ve bunların yıllar içindeki gelişimlerinin incelenmesi" olarak tanımlanmaktadır (Akgüç, 1998: 20). Finansal analizle bir işletmenin hem geçmiş hem de mevcut finansal durumu değerlendirilmekte ve işletmenin finansal durumu ve gerçekleştirdiği faaliyetler açısından güçlü ve zayıf yönleri ile geleceğe yönelik fırsat ve tehditler belirlenebilmektedir. Bu bağlamda gelecekle ilgili yapılacak planların daha etkin olması sağlanabilmektedir (Apak ve Demirel, 2010). Yine faaliyet sonuçlarının etkin olup olmadığının belirlenmesinde, sahip olunan finansal kaynakların yeterli olup olmadığının belirlenmesinde, işletmenin maliyetlerinin, kapasitesinin ve fiyatlandırma politikasının değerlendirilmesinde ve çalışanların performansının ölçülmesinde finansal analiz önem arz etmektedir (Aydın vd., 2010).

Konuyla ilgili teori incelendiğinde finansal analiz tekniklerinin dört grup altında incelendiği belirlenmiştir. Bu teknikler şu şekilde sıralanmaktadır (Jagels ve Colman, 2004; Çabuk ve Lazol, 2010);

1. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi (Yatay Analiz)
2. Yüzde Metodu İle Analiz (Dikey Analiz)
3. Trend Analizi (Eğilim Yüzdeleri Analizi)
4. Rasyo Analizi (Oran Analizi)

Karşılaştırmalı tablolar analizi farklı tarihlerde hazırlanmış finansal tablolarda yer alan kalemlerde görülen değişimlerin incelenerek yorumlanması işlemi olarak tanımlanabilmektedir. Söz konusu analiz tekniğinde işletmenin birkaç dönemine ait finansal tabloları yan yana konularak işletmenin iktisadi ve finansal yapısında meydana gelen gelişmeler hakkında önemli bilgiler elde edilebilmektedir (Önal vd., 2006). Analiz tekniğinin söz konusu analiz dönemlerinde işletmenin gelişme yönü hakkında fikir vermesi diğer analiz tekniklerine göre bir üstünlüğü sayılabilmektedir (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2012). Karşılaştırmalı tablolar analiz tekniğinin finansal tablolarda yer alan finansal kalemler arasındaki ilişkiyi göstermemesi ise analizin zayıf noktası olarak değerlendirilmektedir. Karşılaştırma yapılacak finansal tabloların kapsadığı dönem, bu dönemin uzunluğu ve hazırlanma sürecinde dikkate alınan muhasebe ilkeleri bakımından uyumlu olmaları analiz sonuçlarının doğruluğu ve etkinliği açısından önemlidir (Çetiner, 2002).

Dikey yüzdeler yöntemi ile finansal tablolarda yer alan kalemlerin genel toplam veya grup toplamı içerisindeki payının hesaplanması yoluyla bulunan sonuçlar yüzde olarak ifade edilir. Söz konusu oranlama sonucunda bilançonun aktif bölümünde yer alan dönen ve duran varlıkların toplam içerisindeki dağılımı ve işletmenin pasif bölümünde yer alan kaynakların ne oranda yabancı kaynak ve ne oranda öz kaynaklardan meydana geldiği belirlenebilmektedir (Jagels ve Coltman, 2004). Gelir tablosunun incelenmesiyle genellikle gelir tablosu kalemlerinin net satışlar içindeki payı saptanabilmektedir (Aydın vd., 2004; Önal vd., 2006). Dikey yüzdeler yöntemiyle yapılan analizde işletmenin finansal tablolarında yer alan finansal kalemlerin dönemler itibarıyla genel toplam ve grup toplamı içerisindeki göstermiş oldukları değişimlere bakılarak, işletmenin hangi kaleme daha çok ağırlık verdiği saptanması ile sonuçların sektör ve rakip işletmelerle karşılaştırma imkânı tanımaktadır (Ceylan ve Korkmaz, 2008).

Finansal tablolarda yer alan finansal kalemlerde belirli bir yılın verileri 100 kabul edilerek yıllar itibarıyla meydana gelen değişimlerin izlenmesi ve bu kalemlerin göstermiş oldukları eğilimlerin nasıl bir yön izlediğinin analiz edilerek yorumlanması işlemi eğilim yüzdeleri yöntemi ile analiz şeklinde tanımlanabilmektedir (Jagels ve Coltman, 2004). Eğilim yüzdeleri yöntemi ile yapılan analiz, finansal tablolardaki kalemlerin göstermiş olduğu eğilimin saptanmasıyla birlikte aralarında ilişki bulunan kalemlerin değişimlerinin karşılaştırılması ile inceleme dönemlerinde göstermiş oldukları eğilim hakkında saptamalar yapılmasına da imkân verebilmektedir (Çabuk ve Lazol, 2010).

Rasyo analizi ise diğer analiz tekniklerine göre işletmeyle ilgili daha detaylı bilgi sağlayabilen bir finansal analiz tekniği olarak düşünülmektedir (Bakır ve Şahin, 2009). Finansal tablolarda yer alan iki kalemin arasındaki ilişkinin matematiksel olarak ifadesine oran veya rasyo denilmektedir (Langemeier, 2004). Bu bakımdan rasyo analizi, finansal tablolarda yer alan finansal kalemlerin kullanılmasıyla işlet-

me hakkında daha detaylı bilgi edinilmesine imkân tanımaktadır. Finansal analizde kullanılan rasyolar kullanım amaçları ve taşıdıkları anlam bakımından çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulabilmektedir (White vd., 1997). Finansal analizde kullanılan oranlar amaç ve fonksiyonlarına göre likidite oranları, finansal yapı oranları, varlık kullanım oranları, karlılık oranları ve borsa performans oranları olmak üzere beş grupta toplanmaktadır (Berk, 2010; Orhan ve Yazarkan, 2011).

Likidite oranları, işletmenin sahip olduğu dönen varlıklarla kısa süreli borçlarını ödeme gücünü ortaya koyması bakımından işletme üst yönetimi ve kredi veren kuruluşlar tarafından yaygın olarak kullanılan oranlardır (Sing ve Schmidgall, 2001; Önal vd., 2006). Finansal yapı oranları ise işletmenin uzun vadeli yükümlülüklerini yerine getirebilme yeterliliğini ölçen oranlardır (Scmidgall ve Defranco, 2004). Bu oranlar ile işletmenin varlıklarının finansmanında özkaynaklar ile yabancı kaynaklar arasında denge bulunup bulunmadığı bir anlamda işletmenin risk derecesi ortaya belirlenmeye çalışılmaktadır (Berk, 2010). Varlık kullanım oranları yöneticilerin işletme varlıklarını ne ölçüde etkin kullandığını tespit etmek amacıyla kullanılmaktadırlar (Kim, 2006). Karlılık oranları, işletmenin sahip olduğu öz sermaye, yabancı kaynak ve varlıklarını ne ölçüde verimli kullandığını ve bir bütün olarak gerçekleştirdiği faaliyetlerde karlı çalışıp çalışmadığının saptanmasında kullanılmaktadır (Chesnic, 2000). Borsa performans oranları ise işletmenin ortaklarına yeterli bir gelir sağlayıp sağlamadığını belirlemede kullanılan oranlar olarak da değerlendirilmektedir (Akgüç, 2011).

3. Literatür

Genel olarak konuyla ilgili literatür incelendiğinde yapılan araştırmalarda farklı ülkelerde ve farklı endüstrilerdeki işletmelerin finansal performansının ölçülmesinde finansal analiz tekniklerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Buna karşın işletme yöneticilerinin finansal performanslarını ölçmede hangi finansal analiz tekniğini kullandıkları veya hangi finansal analiz tekniğine önem verdiklerini belirlemeye yönelik az sayıda çalışma yapıldığı tarafımızca saptanmıştır. Turizm endüstrisine yönelik olarak da sadece turizm işletmelerinin finans yöneticilerinin hangi finansal oranları daha fazla kullandıklarını belirlemek amacıyla çalışmalar gerçekleştirildiği belirlenmiştir.

Aydın (1988), Türkiye'de şirketlerin birleşme kararlarında gerçekleştirilen finansal analizleri araştırmıştır. Araştırma sonucunda şirketlerin birleşme kararlarında finansal analizin önemli bir yerinin olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca işletmelerin, birleşecek işletmeleri finansal yönden değerlendirilmelerinde, defter değeri ve piyasa değeri oranları, tasfiye değeri, iskonto edilmiş nakit akışlarına göre işletme değeri, dönen varlıklar, sabit varlıklar, amortisman ve karşılıkların analiz edildiği görülmüştür.

Mutlu (1991), çalışmasında Türkiye'deki banka, sigorta, beyaz eşya, hizmet sektörü, süt ürünleri, seramik ve çimento sektöründeki anonim şirket yapısına sahip işletmelerin yayınladıkları faaliyet raporlarında likidite, karlılık ve finansal yapıyla ilgili analizlerde oranların kullanıldığı saptamıştır.

Sing ve Schmidgall (2001), çalışmalarında Amerika'daki konaklama işletmelerinde finansal yöneticilerin kullandıkları oranların değerlendirilmesini yapmışlardır. Bu bağlamda Ağırlama Endüstrisi Finansal Ve Teknoloji Profesyonelleri veri tabanında 2000 yılında yer alan 500 konaklama işletmesinin finansal yönetici veya finans sorumlusuna anket gönderilmiş ve 82 geri dönüş sağlanmıştır. Değerlendirmede en önemli ve sık kullanılan finansal oranların sırasıyla likiditeyle ilgili oranlar, karlılık oranları ve faaliyet oranları olduğu belirlenmiştir.

Sing ve Schmidgall (2002), çalışmalarında Amerika'daki konaklama işletmelerinde yaygın olarak kullanılan oranların finansal yöneticiler açısından önem dereceleri bakımından fark olup olmadığına bakmışlardır. Ayrıca oranların farklı işletme yapılarında kullanımının farklılık gösterip göstermediğini araştırmışlardır. Ağırlama Endüstrisi Finansal Ve Teknoloji Profesyonelleri adlı veri tabanında yer alan 500 işletmenin finans yöneticisine anket gönderilmiştir. Gönderilen anketlerden analizde kullanılabilir nitelikte 81 yöneticiden geri dönüş alınmıştır. Çalışmanın sonucunda yöneticilerin rasyoları kullanım ve derecelendirmesinde 2001'deki çalışmalarından pek fark olmadığı belirlenmiş ve en sık kullanılan 10 oranın karlılık, etkinlik ve faaliyet oranları olduğu sonucuna varılmıştır. Buna karşın yöneticilerin likidite ve finansal yapı oranlarına verdikleri önem ve kullanım sıklıklarının düşük olduğu görülmüştür.

Schmidgall ve Defranco (2004), çalışmalarında kulüp endüstrisinde finansal oranların kullanımını araştırmışlardır. Çalışmada Ağırlama Endüstrisi Finansal Ve Teknoloji Profesyonelleri adlı veri tabanında bahar 2004'de yer alan 500 kulüp işletmesinin finansal yöneticisine anket gönderilmiş 85 geri dönüş alınmıştır. Çalışma sonucunda ağırlama endüstrisinin önemli bir kolu olan kulüp sektöründe, personel maliyetleri, satılan yiyeceklerin maliyeti, satılan içeceklerin maliyeti, cari oran ve borç-öz sermaye oranlarının en sık kullanılan oranlar olduğu sonucuna varılmıştır.

Dolayısıyla konuyla ilgili literatür araştırması neticesinde finansal yönetim aşamasının kilit noktalarından olan finansal analiz ve finansal analiz tekniklerinin otel işletmelerinde kullanımını konu alan çalışmaların kısıtlı sayıda bulunduğu görülmektedir. Bununla beraber ülkemizde Türk turizm endüstrisine yönelik olarak bu alanda yapılmış bir çalışmaya tarafımızca rastlanmamıştır. Bu bağlamda, bu araştırmanın konuyla ilgili olarak literatürde bulunan bu eksikliği gidereceği ve daha sonra konuyla ilgili yapılabilecek çalışmalara kaynaklık edebileceği düşünülmektedir.

4. Veri ve Yöntem

Araştırma ülkemizde, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2009 yılı verilerine göre Akdeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren 216 adet 5 yıldızlı Turizm İşletme Belgeli otel işletmesinin finans veya muhasebe yöneticileriyle gerçekleştirilen anket çalışmasını kapsamaktadır. Çalışmada Akdeniz Bölgesinde yer alan otellerin deniz-kum-güneş ağırlıklı homojen bir yapı göstermelerinin yanı sıra ülkedeki beş yıldızlı otel sayısının büyük çoğunluğunun bu bölgede yer alması bölgenin seçiminde etkili olan unsurlardır. Beş yıldızlı otel işletmelerinin finans veya muhasebe yöneticileriyle görüşülme sebebi ise bir, iki, üç ve dört yıldızlı otellere kıyasla daha sağlıklı bilgi edinilebileceğinin düşünülmesi ayrıca bütün otel işletmelerine ulaşmanın zaman ve maliyet açısından mümkün olmayacağına düşünülmesidir.

Bu bağlamda literatürden ve teoriden yararlanarak hazırlanan anket, ön testler sonucunda gerekli düzeltmeler gerçekleştirilerek araştırmanın evrenini oluşturan kitleye 7 Şubat 2012'de gönderilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla araştırma verileri 07.02.2012-10.07.2012 tarihleri arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2009 yılı Turizm İşletme Belgeli Tesis listesinde Akdeniz Bölgesinde yer alan beş yıldızlı otel işletmelerinin finans/muhasebe müdürlerine gönderilen mail ve yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda toplanmıştır.

Araştırmada, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2009 yılı verilerine göre Akdeniz bölgesinde faaliyet gösteren otellerin isimlerin yer aldığı sayfada bulunan 216 adet 5 yıldızlı Turizm İşletme Belgeli otel işletmesinin kullandığı finansal analiz teknikleri ve söz konusu tekniklere verdikleri önem dereceleri saptanmaya çalışılmıştır. Söz konusu otellerin güncel listesine bakıldığında bu sayının değişmiş olduğu görülmekle beraber çalışmanın 2009 yılı verileriyle gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür (http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/arama?Turizm%20%u0130%u015Fletmesi%20Belgeli%20Tesisler&_Dil=1).

Bu bağlamda çalışmanın evreni Akdeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren Turizm İşletme Belgeli 5 yıldızlı oteller olarak belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarının evrene genellenmesinin yapılabilmesi için, sınırlı evren (nicel oran) formülüne göre örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda, 138 otelin araştırma örneklemini oluşturmasının yeterli olacağı bulgulanmıştır. Ancak araştırma sonucunda elde edilecek verilerin daha geniş bir fikir verebilmesi ve ileride yapılacak çalışmalara kaynaklık etmesi bağlamında tüm evrenden veri toplanmaya çalışılmıştır. Bu yönde 216 otele anket mail yoluyla gönderilmiş ve yüz yüze görüşme yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda 216 otel işletmesinin 20 tanesinden çalışmaya katılmaları konusunda red alınmış, 2 otel işletmesinin muhasebe yetkilerinin işten ayrılmış olması sebebiyle ankete katılmadıkları, 2 otelin kapalı olduğu ve 1 otelin ise verilerinin sağlıklı olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda 191 beş yıldızlı otel işletmesinden kullanılabilir veri elde edilmiştir.

Ankette kullanılan ölçeklerin güvenilirliği Cronbach's Alpha katsayısı dikkate alınarak test edilmiştir. Ankette kullanılan kullanım sıklığına ait ölçeğin güvenilirlik katsayısının (cronbach's alpha) 0,747, önem derecelerine ait değerlendirme ölçeğinin güvenilirlik katsayısının ise 0,968 güven seviyesine sahip olduğu ve bu bağlamda istatistiksel olarak yeterli olduğu saptanmıştır.

Araştırmada ayrıca elde edilen verilerin araştırmanın amaçları doğrultusunda belirlenen sorulara cevap bulunması yönünde frekans analizi ve ki kare bağımsızlık analizleri gerçekleştirilmiştir. Frekans analizi değişkenlerin frekans ve yüzde dağılımlarını ayrı ayrı tablolar halinde gösteren analizdir (Ural ve Kılıç, 2011). Ki Kare bağımsızlık testi ise iki değişkenin verilen kategorilerine ilişkin gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını tespit etmek yönünde yapılan analiz türü olarak tanımlanmaktadır (Kalaycı, 2009; Ural ve Kılıç, 2011).

5. Bulgular

Çalışmanın amaçlarına ulaşmak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

5.1. Ankete Katılan Otel İşletmelerine Ait Bulgular

Otel işletmelerinin, işletmenin verdiği hizmet türüne ilişkin konaklama tipine ait verilerin frekans dağılımı Tablo 1' de verilmiştir. Tablo 1' de sunulduğu gibi araştırmaya katılan beş yıldızlı otel işletmelerinin önemli bir bölümü (%84) her şey dahil sistemle konaklama hizmeti sunmaktadır.

Tablo 1: Konaklama Tipine Ait Verilerin Frekans Analizi

Konaklama Tipi	Frekans	
	Frekans	%
Oda Kahvaltı	5	2,6
Yarım Pansiyon	11	5,8
Tam Pansiyon	13	6,8
Her Şey Dahil	162	84,8
Toplam	191	100,0

Otel işletmelerinin demografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik diğer bir bilgi işletmenin ne zamandır faaliyette olduğunun saptanmasına ilişkin işletme yaşının yer aldığı verilerin frekans dağılımıdır. Ankete katılan otel işletmelerinin işletme yaşına ilişkin analiz sonuçlarının yer aldığı Tablo 2 incelendiğinde otel işletmelerinin %32'sinin 6-10 yıl arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Yaşa İlişkin Verilerin Frekans Analizi

İşletmenin Yaşı	Frekans	%
1-5	49	25,7
6-10	61	31,9
11-15	34	17,8
16-20	16	8,4
21 Üstü	31	16,2
Toplam	191	100,0

Üçüncü bilgi olarak otel işletmelerinin hukuki yapısının belirlenmesine yönelik verilen cevapların frekans analizi sonuçlarına Tablo 3’de yer verilmektedir. Tablo 3 incelendiğinde ankete katılan beş yıldızlı otel işletmelerinin hukuki yapısının %90’lık bir payla anonim şirket statüsünde olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Hukuki Yapıya İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Hukuki Yapı	Frekans	%
Şahıs Şirketi	1	,5
Kolektif Şirket	2	1,0
Anonim	172	90,1
Limited	16	8,4
Toplam	191	100,0

Otel işletmelerinin sahiplik yapısına yönelik verilerin frekans dağılım sonuçları Tablo 4’deki gibidir.

Tablo 4: Sahiplik Yapısına İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Sahiplik Yapısı	Frekans	%
Bireysel	32	16,8
Yönetim Sözleşmesi	13	6,8
Ortaklı	131	68,6
Franchise	1	,5
Zincir	14	7,3
Toplam	191	100,0

Tablo 4 incelendiğinde ankete katılan otel işletmelerinin sahiplik yapısının yaklaşık %69’luk bir payla ortaklı olduğu gözlenmektedir.

Ankete katılan otel işletmelerinin faaliyet dönemlerine ilişkin elde edilen verilerin frekans analizi sonuçları Tablo 5’de verilmiştir. Tabloya göre otel işletmelerinin %59’u tüm yıl faaliyet gösterirken, %41’i sezonluk faaliyet göstermektedir.

Tablo 5: Faaliyet Dönemine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Faaliyet Dönemi	Frekans	%
Tüm Yıl	112	58,6
Sezonluk	79	41,4
Toplam	191	100,0

Ankete katılan beş yıldızlı otel işletmelerinin finans/muhasebe yöneticilerinin eğitim düzeyine ait verilerin frekans dağılım sonuçları Tablo 6'da verildiği şekildedir. Tablo 6 incelendiğinde otel işletmeleri finans/muhasebe yöneticilerinin yaklaşık %72'sinin lisans düzeyinde, %15'inin yüksek lisans ve %12'sinin lise düzeyinde eğitim almış oldukları görülmektedir.

Tablo 6: Finans/Muhasebe Yöneticilerinin Eğitim Durumlarına Yönelik Verilerin Frekans Analizi

Eğitim Düzeyi	Frekans	%
İlk Öğretim	1	,5
Lise	23	12,0
Lisans	137	71,7
Yüksek Lisans	29	15,2
Diğer	1	,5
Toplam	191	100,0

5.2. Finansal Analizin Yapılma Durumunun ve Sıklığının Belirlenmesi

Araştırmada otel işletmelerinin finans veya muhasebe yöneticilerinden, işletmelerinde finansal tabloların analizinin yapılıp yapılmadığını, yapılmakta ise hangi sıklıkta yapıldığını belirtmeleri istenmiştir. Tablo 7'de sorunun birinci bölümü olan finansal tabloların analizinin yapılıp yapılmadığına dair cevapların frekans dağılımı yer almaktadır.

Tablo 7: Finansal Analizin Yapılma Durumu

	Frekans	%
EVET	183	95,8
HAYIR	8	4,2
Toplam	191	100,0

Tablo 7 incelendiğinde ankete katılan 191 işletmenin %96'sında finansal analiz yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. İlgili soruya hayır cevabı veren 8 işletmenin ise finansal analizi kendi işletme bünyelerinde değil bağlı buldukları şirketin muhasebe/finans koordinatörlüğünde yapıldığını ifade etmişlerdir. Sorunun ikinci bölümüne ait finansal tabloların analizinin hangi sıklıkta yapıldığına dair sonuçlar Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8: Finansal Analizin Yapılma Sıklığı

Sıklık Derecesi	Frekans	%
Günlük	55	30,05
Haftalık	21	11,48
Aylık	87	47,54
3'er aylık	19	10,38
Yıllık	1	0,55
Toplam	183	100

Tablo 8 incelendiğinde finansal analizi yaptığını ifade eden 183 otel işletmesinin yaklaşık %48'inde aylık dönemler halinde, % 30'unda günlük, %11'inde haftalık, %10'unda üçer aylık dönemlerde, %0,55'inde yıllık olarak yapıldığı sonucu elde edilmiştir. Dolayısıyla finansal analizin ankete katılan otel işletmelerinde genellikle aylık olarak yapıldığını söylemek mümkündür.

5.3. Ankete Katılan Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Finansal Tabloların Analizinden Sorumlu Birim veya Kişinin Belirlenmesi

Ankete katılan finans veya muhasebe yöneticilerinden, işletmelerinde finansal analizden sorumlu birim veya kişileri belirtmeleri istenmiştir. Tablo 9'da finansal analizden sorumlu birim veya kişileri belirtmeye yönelik verilen cevapların dağılımı yer almaktadır. Tablo 9 incelendiğinde ankete katılan otel işletmelerinin %44'ünün muhasebe departmanında, %34'ünün ise finans departmanında finansal analizi gerçekleştirdikleri görülmektedir. Yine bireysel olarak %14'ünde mali müşavir tarafından finansal analizin gerçekleştirildiği görülmektedir. Genel olarak otel işletmelerinde finansal analizin departman bazında (finans veya muhasebe departmanları) gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür.

Tablo 9: Finansal Tabloların Analizinden Sorumlu Birim veya Kişiler

	Frekans	%
Muhasebe Departmanı	83	43,5
Finans Departmanı	64	33,5
Yönetim Kurulu	3	1,6
Mali Müşavir	26	13,6
Genel Müdür	2	1,0
Finansal Danışman	2	1,0
Boş	11	5,8
Toplam	191	100,0

5.4. Ankete Katılan Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Finansal Analiz Yapılırken Hangi Sorulara Cevap Arandığının Belirlenmesi

Uygulanan ankette otel işletmelerinin finans veya muhasebe yöneticilerinden finansal tabloların analizi yapılırken işletmenin hangi sorulara cevap aradığını önem dereceleri bağlamında değerlendirmeleri istenmiştir. Tablo 10'da yapılan değerlendirmelerin frekans dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 10: Finansal Tabloların Analizi Yapılırken Hangi Sorulara Cevap Arandığının Belirlenmesi

	Çok Önemli		Önemli		Ne Önemli Ne Önemli		Önemsiz		Çok Önemsiz		Toplam	%
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%		
Genel olarak işletme faaliyetlerinin başarısı derecesini ölçme	131	68,6	41	21,5	7	3,7	1	,5	11	5,8	191	100,0
İşletmenin likidite, karlılık, verimlilik ve finansal yapısıyla ilgili bilgi edinmek	124	64,9	46	24,1	8	4,2	3	1,6	10	5,2	191	100,0
İşletmenin likidite, karlılık, verimlilik ve finansal yapısıyla ilgili önceki dönemlerle karşılaştırma yapmak	132	69,1	42	22,0	2	1,0	8	4,2	7	3,7	191	100,0
Devam eden işletme faaliyetlerinin her aşamasında doğru ve düzeltici kararlar alınması	121	63,4	47	24,6	12	6,3	4	2,1	7	3,7	191	100,0
Geleceğe yönelik planlar hazırlama	148	77,5	26	13,6	5	2,6	5	2,6	7	3,7	191	100,0
Ürün ve hizmet türleri ile izlenecek fiyat politikasını belirleme	119	62,3	50	26,2	11	5,8	5	2,6	6	3,1	191	100,0
İşletme faaliyetlerinin denetim ve değerlendirilmesi	126	66,0	39	20,4	14	7,3	4	2,1	8	4,2	191	100,0
İşletmenin hedeflerine ulaşp ulaşmadığını saptamak	149	78,0	24	12,6	5	2,6	4	2,1	9	4,7	191	100,0

Tablo 10 incelendiğinde işletmelerin finansal tablolarının analizinde cevap aradıkları en önemli sorunun %78 ile işletmenin hedeflerine ulaşma ulaşmadığı olduğu görülmektedir. Yine önemli bir diğer sorunun ise %77 ile işletmenin geleceğe yönelik planlarının ne yönde belirleneceğine karar vermek olduğu görülmektedir. Genel olarak bu soru değerlendirildiğinde Akdeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren beş yıldızlı otel işletmelerinde finansal analizi gerçekleştirmenin temel amacının finansal planlama ve kontrol olduğunu söylemek mümkündür.

5.5. Ankete Katılan Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Finansal Analiz Tekniklerinin Kullanım Sıklığının Belirlenmesi

Ankete katılan 191 otel işletmesindeki finans veya muhasebe yöneticisinden işletmelerinde kullanılan finansal tablo analiz tekniklerini kullanım sıklığını göz önünde bulundurarak değerlendirmeleri istenmiş ve yapılan değerlendirmelerin sonuçları dağılımın saptanabilmesi açısından frekans analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonuçları Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11: Otel İşletmelerinde Finansal Analiz Tekniklerinin Kullanım Sıklığı

	Çok Sık		Sık		Bazen		Nadiren		Hiç		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Toplam	%
Karşılaştırmalı Tablolar Analizi	103	53,9	50	26,2	6	3,1	21	11,0	11	5,8	191	100,0
Dikey Yüzdeler Analizi	34	17,8	45	23,6	42	22,0	9	4,7	61	31,9	191	100,0
Trend Analizi	17	8,9	30	15,7	59	30,9	12	6,3	73	38,2	191	100,0
Oran Analizi	34	17,8	43	22,5	58	30,4	5	2,6	51	26,7	191	100,0

Verilen cevaplar incelendiğinde ankete katılan beş yıldızlı otel işletmelerinde %54 ile Karşılaştırmalı Tablolar Analizinin en sık kullanılan finansal analiz tekniği olduğu saptanmıştır.

Dolayısıyla ankete katılan beş yıldızlı otel işletmelerinde faaliyetlerin önceki dönemlerle karşılaştırdığını ve finansal tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkiler göz önünde bulundurularak gelecek dönemlerle ilgili kararlar alındığını söylemek mümkündür.

5.6. Ankete Katılan Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Finansal Analiz Tekniklerinin Önem Derecelerinin Belirlenmesi

Ankette kullanım sıklığı bakımından değerlendirilen finansal analiz tekniklerinin önem dereceleri dikkate alınarak işaretleme yapılması istenmiştir. Yapılan değerlendirmelere ait frekans dağılımlarının sonuçları Tablo 12'de verilmektedir. Tablo

12 incelendiğinde Karşılaştırmalı Tablolar Analizi'nin %66 ile en önemli finansal analiz tekniği olduğu görülmektedir.

Tablo 12: Otel İşletmelerinde Kullanılan Finansal Analiz Tekniklerinin Önem Dereceleri

	Çok Önemli		Önemli		Ne Önemli Ne Önemli		Önemsiz		Çok Önemsiz		Toplam	%
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%		
Karşılaştırmalı Tablolar Analizi	126	66,0	51	26,7	3	1,6	2	1,0	9	4,7	191	100,0
Dikey Yüzdeler Analizi	46	24,1	66	34,6	26	13,6	8	4,2	45	23,6	191	100,0
Trend Analizi	41	21,5	47	24,6	27	14,1	12	6,3	64	33,5	191	100,0
Oran Analizi	59	30,9	59	30,9	29	15,2	5	2,6	39	20,4	191	100,0

Ankete katılan otel işletmelerinde kullanılan finansal analiz tekniklerinin kullanım sıklığı ve önem dereceleri bağlamında aralarında bir ilişkinin olup olmadığına dair yapılan Ki Kare Bağımsızlık testi analizinin sonuçları Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13: Finansal Analiz Tekniklerinin Kullanım Sıklığı İle Önem Dereceleri Arasındaki İlişkinin Ki Kare Analiziyle Test Edilmesi

	Pearson Ki Kare	s.d.	P değeri
Karşılaştırmalı Tablolar Analizi	131,373 ^a	4	,000
Dikey Analiz	602,558	16	,000
Trend Analizi	266,164 ^a	4	,000
Oran Analizi	615,471	16	,000

Yapılan Ki Kare bağımsızlık testi sonucunda otel işletmelerinin faydalandıkları finansal analiz tekniklerinin kullanım sıklığı ve önem derecesi bağlamında 0.05 anlamlılık düzeyinde bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle ankete katılan otel işletmelerinde çok önem verilen finansal analiz tekniğinin kullanım sıklığının da fazla olduğunu söylemek mümkündür.

6. Sonuç

Finansal tablolar, kullanıcıların işletmenin çeşitli uygulamalarını anlama ve bu uygulamaların başarılarını ölçmede yararlandıkları vazgeçilmez araçlardır. İşletmenin yatırım kararlarının alınması, hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığı, ne düzeyde bir kaynak kullandığı, izlemekte olduğu stratejilerin verimliliği ve borç ödeme gücü gibi akla gelebilecek daha pek çok sorunun cevabına finansal tabloların ve tablolarda yer alan kalemlerin analiziyle ulaşılabilir (Akgüç, 2011).

Son yıllarda dünyayı etkisi altına almış olan küresel finansal krizde, işletmelerin faaliyetlerini kontrol etmeleri ve geleceğe yönelik planlar hazırlamaları konusundaki önemi bir kez daha ortaya koyduğu görülmektedir. Finansal kontrol ve finansal planlamanın ön koşulu olan finansal analizin önemi gelişmeler yönünde bir kat daha artmış bulunmaktadır. İşletmelerin finansal durumunu, faaliyet sonuçlarını, finansal yönden gelişmesini değerlendirmek ve işletmeyle ilgili geleceğe yönelik tahminlerde bulunabilmek için finansal analiz tekniklerinin doğru bir biçimde uygulanması ve sonuçların yorumlanması gerekmektedir.

Turizm endüstrisinin dünyanın en hızlı büyüyen endüstrilerden biri haline gelmiş olması alandaki rekabeti de arttırmaktadır. Yoğun rekabet ortamında sabit varlık yatırımlarının yüksek ve sermaye yoğun bir özellik taşıyan otel işletmelerinin de başarılı olması finansal planlama ve denetim fonksiyonlarına bağlıdır. Diğer bir ifadeyle turizm endüstrisinde riskin çok yüksek olması otel işletmelerinin geleceğe yönelik alınacak stratejik yönetim kararlarında mevcut finansal durumunun kontrol edilmesini zorunlu hale getirmektedir (Önal vd., 2006, Karadeniz, 2008, Karadeniz, 2012).

Bu bağlamda çalışmanın temel amacı Akdeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren Turizm İşletme Belgeli beş yıldızlı otel işletmelerinde finansal analizin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini, finansal analiz gerçekleştirilirken nelere dikkat edildiğini, otel işletmelerinde kullanılan finansal analiz tekniklerinin ne olduğunu ve kullanılan analiz tekniklerinin kullanım sıklığını ve önem derecelerini ortaya koymaktır. Bu amaçla literatürden yararlanılarak bir anket geliştirilmiş ve Akdeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren 191 adet beş yıldızlı otel işletmesinden veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda çalışmaya katılan otel işletmelerinin finans/muhasebe yöneticilerinin ağırlıklı olarak lisans düzeyinde eğitim aldıkları belirlenmiştir. Bununla beraber ankete katılan otel işletmelerinin yaşının 1-5 ve 6-10 arasında olan işletme sayısının ağırlıklı olduğu saptanmıştır. İşletmeyle ilgili öne çıkan diğer veriler ise sırasıyla, her şey dahil konaklama tipinde hizmet verdiği, hukuki yapısının anonim şirket, sahiplik yapısının ortaklı ve tüm yıl açık olduğu frekans dağılımı sonucunda elde edilen sonuçlardır.

Ankete katılan 191 otel işletmesinin tamamına yakın bir kısmında finansal analizin yapıldığı ve söz konusu işletmelerin ağırlıklı olarak aylık dönemler halinde finansal analizi gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kendi bünyelerinde finansal analizin yapılmadığını belirten otel işletmeleri ise söz konusu analizlerin bağlı bulun-

dukları şirketin muhasebe/finans koordinatörlüğünde yapıldığını ifade etmişlerdir. Yine ankete katılan otel işletmelerinin tamamına yakınında finansal analizden sorumlu birim/kişinin bulunduğu ve ilgili birim/kişilerin finans/muhasebe departmanlarında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Otel işletmelerinin finans/muhasebe yöneticilerinin finansal analiz yapılırken işletmenin hangi sorulara cevap aradığını önem dereceleri bağlamında yaptıkları değerlendirme sonucunda finansal analiz ile cevap aradıkları en önemli sorunun işletmenin hedeflerine ulaşım ulaşıldığı ve işletmenin geleceğe yönelik planlarının ne yönde belirleneceğine karar vermek olduğu saptanmıştır. Genel olarak bu soru değerlendirildiğinde özellikle geleceğin belirsiz olduğu turizm endüstrisinde gelecekle ilgili hedeflerin belirlenmesinin ve hedeflere ulaşım ulaşılmadığının kontrol edilmesinin önemli olduğu ve yapılan değerlendirmeler kapsamında finans/muhasebe yöneticilerinin bu durumun farkında oldukları düşünülmektedir. Ankete katılan beş yıldızlı otel işletmelerinde Karşılaştırmalı Tablolar Analizi'nin en sık kullanılan finansal analiz tekniği olmasının yanında en önemli finansal analiz tekniği olduğu saptanmıştır. İkinci olarak en sık kullanılan finansal analiz tekniğinin Oran Analizi olduğu ve önem derecesi bağlamında da ikinci sırada yer aldığı belirlenmiştir.

Çalışmanın kısıtları arasında ilk sırayı anket kullanımından kaynaklanan cevaplayıcı hataları ve kullanıcının kişisel olarak yapmış olabileceği değerlendirmeler almaktadır. Bununla birlikte çalışmanın zaman ve finansal kaygılar nedeniyle beş yıldızlı otellerin dışındaki otel işletmelerini kapsayamaması diğer bir kısıtı olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla ileride beş yıldızlı otel işletmeleri dışındaki ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yapmış olduğu sınıflama kriterleri dikkate alınarak yalnızca Turizm İşletme Belgeli turizm işletmelerini değil Turizm Yatırım Belgeli işletmeleri de kapsayacak şekilde yapılması önerilebilir. Çalışma ayrıca halka açık turizm şirketleri üzerinde de yapılabilir. Genel olarak literatür incelendiğinde ulusal düzeyde böyle bir çalışmanın olmadığı ve uluslararası alanda kısıtlı sayıda çalışma olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda gerçekleştirilen bu çalışmanın literatürdeki bu eksikliği gidereceği ve uluslararası kıyaslamaların yapılmasına imkan sağlayacağı düşünülmektedir. Yine bu çalışmada elde edilen bulguların turizm endüstrisinde faaliyet göstermekte olan otel işletmelerinin finans/muhasebe yöneticilerine finansal analiz konusunda eksiklerini görme ve bu alanda kendilerini geliştirme fırsatı sunması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akgüç, Ö.(1998), Finansal Yönetim, İstanbul: Avcıol Basım ve Yayın.
- Akgüç, Ö.(2011), Mali Tablolar Analizi, İstanbul: Avcıol Basım ve Yayın.
- Apak S. ve Demirel E. (2010), Finansal Yönetim, İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Aydın, N. (1988), İşletmelerin Birleşmesinde Finansal Analiz Ve Bir Uygulama, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, N., Başar, M. ve Coşkun, M.(2010), Finansal Yönetim, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bakır H. ve Şahin C. (2009), Yöneticiler İçin Finansal Tablolar Analizi, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Berk N. (2010), Finansal Yönetim, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Ceylan A. ve Korkmaz T. (2008), İşletmelerde Finansal Yönetim, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Chesnick D. S. (2000), "Financial Management and Ratio Analysis For Cooperative Enterprises" U.S. Department of Agriculture, Rural Business–Cooperative Service, RBS Research Report 175.
- Çabuk A. ve Lazol İ. (2010), Mali Tablolar Analizi, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Çetiner, E. (2002), Konaklama İşletmelerinde Muhasebe Uygulamaları, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Jagels M. G. ve Coltman, M. M. (2004), Hospitality Management Accounting, NewYork: Wiley.
- Kalaycı, Ş. (2009), SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karadeniz E. (2008), Türk Konaklama İşletmelerinde Sermaye Yapısını Etkileyen Faktörlerin Analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karadeniz, E. (2012), "İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda İşlem Gören Turizm Şirketlerinin İşletme, Finansal Ve Toplam Risk Düzeylerinin Kaldıraç Analiziyle Değerlendirilmesi" Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(1), 309-324.
- Karapınar, A. ve Ayıkoğlu Zaif, F. (2012), Finansal Analiz, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kim, D. J. (2006), "A Comparative Study of Financial Ratios between Hotels and Restaurants", International Journal of Tourism Sciences, 6(1), 95-106.

Langemeier, M. R. (2004), *Financial Ratios Used In Financial Management*, Financial Management 3. Kansas State University.

Mutlu, E. (1991), *Anonim Şirket Faaliyet Raporlarının Mali Analiz Açısından Önemi Ve Türkiye'deki Uygulama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir .

Orhan, Suphi M. ve Yazarkan, H. (2011), "Küresel Finansal Krizin İMKB 30 Şirketlerine Etkilerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma", *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 33, 17-28.

Önal, Y. B., Karadeniz E., Koşan L. (2006), "Finansal Analiz Tekniklerinin Otel İşletmelerinde Stratejik Yönetim Aracı Olarak Kullanımına İlişkin Teorik Bir Değerlendirme", *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 2(2), 16-25.

Scmidgall S. R. ve Defranco L. A. (2004), "Ratio Analysis: Financial Benchmarks For The Club Industry", *Journal of Hospitality Financial Management*, 12(1), 1-16.

Singh, A. J. ve Schmidgall, R. S. (2001), "Use Of Ratios By The Financial Executives In The U.S. Lodging Industry", *Journal Of Hospitality Financial Management*, 9(1), 26-45.

Singh, A.J. ve Schmidgall R. S. (2002), "Analysis Of Financial Ratios Commonly Used US Lodging Financial Executives", *Journal Of Leisure Property*, 2(3), 201-213.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2011) "İstatistikler" http://www.ktbayatirimisletmeler.gov.tr/arama?Turizm%20%u0130%u015Fletmesi%20Belgeli%20Tesisler&_Dil=1 (Erişim:15.06.2012).

Ural A. ve Kılıç İ. (2011), *Bilimsel Araştırma Süreci Ve SPSS İle Veri Analizi*, Ankara, Detay Yayıncılık.

White, I. G., Sondhi, C. A. ve Fried, D. (1997), *The Analysis And Use Of Financial Statements*, New York, John Wiley & Sons Inc.